

Сушик И. В. Деятельность высших и средних специальных учебных заведений Волыни в послевоенный период.

Статья исследует особенности деятельности высших и средних специальных учебных заведений Волыни, что возобновили свою работу в послевоенный период. Уделено внимание формированию и перемещению научно-педагогических кадров края, системе оплаты труда и материального обеспечения профессорско-преподавательского состава.

Sushyk I. V. Activity of higher and secondary special schools of Volyn in the postwar period.

The article explores the features of higher and secondary special schools of Volyn, which resumed their work in the postwar period. Attention is paid to formation and movement of scientific and educational personnel of this land, wage system and the financial support of the faculty.

О. П. Шипотилова

**СОЦІАЛЬНИЙ ПРОЕКТ «ДІТИ УКРАЇНИ» —
ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОЇ
РОБОТИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ КРАЙОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ (1990–1995 рр.)**

Ключові слова: Народний Рух України, Миколаївська крайова організація НРУ, рухівці, соціальний проект.

Ключевые слова: Народный Рух Украины, Николаевская крайовая организация НРУ, руховцы, социальный проект.

Key words: Narodny Rukh of Ukraine, Mykolaiivsky regional organization of the NRU, rukhists, social project.

Просвітницько-благодійна діяльність Народного Руху України завжди сприяла підтримці талановитої молоді, оскільки її виховання — це спільний процес як батьків і держави, так і громадсько-політичних організацій. Отже, Миколаївська крайова організація НРУ також не обминула такого напрямку партійної роботи на теренах області. Крайовий Рух стає засновником соціального проекту «Діти України», в рамках якого намагається допомагати виховному процесу, відродженню духовності, поглибленню знань з історії України, знайомству з визначними природними пам'ятками різних регіонів, розширенню фольклорних пізнань, формуванню духовно багатой, національно-свідомої особистості.

Актуальність задекларованої теми полягає в тому, що даний аспект діяльності миколаївських рухівців переважно нерозглянутий у працях вітчизняних істориків та краєзнавців, а тому потребує в комплексному дослідженні вказаної проблеми.

До сучасних наукових доробків, які присвячені питанню рухівської історії, можна віднести праці О. Гараня [1], В. Ковтуна [2], Г. Гончарука [3]. Стосовно вивчення регіональних особливостей політичної палітри Миколаївщині, то окремі аспекти розглянуті в роботах М. Шитюка [4], О. Яцунської [5] та О. Полішкаррової [6].

Метою даного дослідження є об'єктивне висвітлення впливу на громадськість краю програми соціального проекту «Діти України» та характеристика діяльності миколаївських рухівців у даному напрямку. Авторка статті опирається на неопубліковані документи та матеріали поточного архіву Миколаївської крайової організації НРУ, а також на регіональну і рухівську пресу.

Вперше поїздки школярів Миколаївщини до своїх ровесників на святкування Різдвяних свят були організовані у 1990 році. Представницька делегація складалась зі школярів міста Южноукраїнська. І вже з 5 по 11 січня 47 дітей з Южноукраїнська, на запрошення Тернопільської крайової організації НРУ, відвідали своїх ровесників під час святкування Різдва. В основному це був танцювальний дитячий колектив під керівництвом Л. Ю. Самчинської, якого не злякав опір владних структур міста, і він вирушив у незвичайну подорож [7, с. 3].

Потяг з миколаївською делегацією на вокзалі Тернополя зустріли представники Руху. Окрім миколаївців, запрошеними були діти та їх провідники з Дніпропетровської, Донецької, Київської областей. Оперативно в прибулих школярів зі Сходу, Півдня відводили до місця збору, вручали їм подарунки та відправляли в закріплені за делегаціями райони.

Южноукраїнці потрапили в Борщівський район, де приїзд делегації очікували представники з сільських рад та голови осередків Руху. Бажаючих прийняти дітей з Миколаївщини виявилось у декілька разів більше, ніж прибулих. Їх мало бути більше, але з різних обставин та апаратних утисків деякі відмовились від подорожі. Вже після Різдвяних свят на Терно-

пільщині на шпальтах газети «Контакт» Л. Самчинська спробувала розвінчати у громадськості думку про нібито організовану рухівцями акцію як спробу заангажувати дітей, насадити в їх свідомість націоналізм, спотворити їх уяву про Радянський Союз. Як відмічає керівниця танцювального ансамблю, «ми захистились на звання народного і хотіли відмітити цю подію туристичною поїздкою. Але ж де дістати путівки? А тут така пропозиція. Ми її прийняли і гадки не мали, що це може мати політичне забарвлення» [8, с. 3].

Під час Різдвяних дійств южноукраїнці брали участь разом з гостинними господарями у колядках, знайомились з історією підкріпленого села, з традиціями та звичаями, відвідували церкву. На останній день акції всіх учасників зібрали у Борщівській школі мистецтв, де місцеві жителі кожній дитині подарували Біблію.

Керівники миколаївської делегації, якими були Ю. Діденко, Л. Андреева, Л. Самчинська, для тернопільських газет залишили слова подяки: «Висловлюємо щиро подяку всім жителям сіл Озеряни, Королівки, Іванків, Мушкатівки Борщівського району... Зустрічі на Тернопільщині під час Різдвяних свят стануть мостом єднання народів Східної та Західної України. Через дитячі серця — до єдиної незалежної України» [9, с. 3].

В 1992 році у поїзді школярів на Різдвяні свята до Галичини взяли участь представники шкільних гуртків районів, міст Миколаєва та Южноукраїнська — а це понад 500 чоловік. Вони безкоштовно відвідали під час зимових канікул Івано-Франківську, Львівську і Тернопільську області [10, с. 2].

Під час весняних канікул 1992 року було організовано прийом дітей Галичини у містах Первомайську, Южноукраїнську, Вознесенську та Миколаєві. А також рухівці в цей час провели підготовчу роботу по організації поїздки дітей Миколаївщини на Великодні свята. Однак такі мости дружби з західними областями дуже були не до вподоби владним структурам Миколаївського регіону. Вони створювали усілякі перешкоди цим поїздкам — це була і відмова керівництва Херсонського відділення залізниці пустити поїзд разом з дітьми і таке інше. Рухівці були змушені звернутися до представника президента в області і до відповідальних осіб у

секретаріаті Руху. Але номенклатура краю наказала працівникам залізниці не відпускати поїзд з дітьми на Великодні свята до Галичини [11, с. 2].

З поточного архіву Миколаївської крайової організації Руху відомо, що з ініціативи її членів була розроблена концепція соціального проекту «Діти України». В рамках якого ці перші подорожі до Західної України на Різдвяні свята стали традиційними.

Соціальний проект передбачав тісні зв'язки між різними областями України. За документом «Концепції», узагальнюючи досвід роботи Народного Руху та інших громадсько-політичних організацій протягом 3 років, організували обмін дитячими делегаціями та інші форми співпраці між Миколаївським, Львівським, Тернопільським, Івано-Франківським регіонами [12, арк. 5].

Проект мав за мету підняти зацікавленість суспільства у скрутних умовах до виховання підростаючого покоління, привернути увагу батьків до проблем своїх дітей.

Основними концептуальними положеннями соціального проекту «Діти України» є:

- створення молодіжно-патріотичних об'єднань (культурологічних, спортивних, військово-патріотичних, політичних та ін.);
- поїздки дитячих делегацій на святкування релігійних свят в інші регіони України (Різдвяні, Великодні свята);
- обмін дитячими фольклорними гуртами та виконавцями під час канікул та на державні свята;
- приїзд дитячих делегацій з інших регіонів України для спільної праці під час літніх канікул;
- спільні фестивалі дитячих художніх гуртів та театрів;
- обмін дитячими художніми пересувними виставками (вишиванка, гравюра, різьбярство, малярство);
- участь дітей з різних регіонів України в археологічних експедиціях;
- спільні збори дитячих молодіжно-патріотичних організацій туристичного спрямування (Пласт, походи по рідному краю та ін.);
- розвиток дитячого туризму через створення сітки малих підприємств;

- обмін вчительськими делегаціями по обміну досвідом між різними регіонами України;
- практика викладання предметів у школах вчителів з інших регіонів;
- проведення спільних семінарів з вивчення історії України, національних традицій;
- обмін, поширення видань регіонів України для формування національно свідомого громадянина;
- поповнення української народної, церковної, молодіжної музики [13, арк. 5–6].

Таким чином, згідно з основними положеннями проекту, Рух на теренах області генерував ідеї незалежності, національно-культурного відродження та повернення до історичних витоків українців.

В 1994 році Миколаївська крайова організація НРУ організувала четвертий рік поспіль «Різдвяний потяг у Галичину». Цього разу поїхали на ньому близько 200 хлопців і дівчат з міст Миколаєва та Южноукраїнська, Сланецького, Баштанського, Вознесенського районів. Активність найбільше проявили районні організації Руху: Вознесенська, Первомайська, Кривоозерська та ін. До гурту увійшли переможці міжнародного молодіжного футбольного турніру, лауреати відбіркового туру фестивалю «Червона рута», вихованці української педагогічної гімназії, школи-інтернату № 5, хору «Світанок» палацу культури і техніки «Металург» [14, с. 1]. Генеральним спонсором поїздки 1994 року було МП «Таврія» на чолі з директором Феофаном Чернієнком [15, с. 2].

На Великдень від Миколаївської області до Галичини були запрошені діти з міста Первомайська, яких супроводжував поет, громадський діяч Олекса Різників [16, с. 2], а влітку в рамках проекту була проведена значна робота по організації прийому дітей з Чортківського району Тернопільської області в Березанському районі Миколаєвщини. Дякуючи підтримці місцевої влади, діти відпочили і оздоровились в санаторії. Школярі зі Львова працювали на зборі помідорів в Снігурівському районі, брали участь в археологічних розкопках у Виноградному Саду [17, с. 2].

У часописі «Український південь» від 6 жовтня 1994 року Миколаївський крайовий Рух звернувся до мешканців області

з проханням підтримати захід «Різдвяні канікули на Галичині» (з 5 по 9 січня 1995 року) благодійною пожертвою заради старанного навчання обдарованих дітей шкіл Миколаївщини [18, с. 1].

На підтримку заходу відгукнулись миколаївські організації та підприємства. Спонсорами поїздки стали: Миколаївська обласна рада, міськвиконком, СП «Нібулон», АО «Агросервіс», фірма АДМ, «Возможности Киммерии», МП «Валентин», «Українська нива», Жовтнева райдрукарня [19, с. 1].

На шпальтах газети «Радянське Прибужжя» голова Миколаївської крайової організації Народного Руху Ю. В. Діденко на запитання журналіста відповів: «Вже п'ятий рік з ініціативи Руху Різдвяні і Великодні релігійні свята школярі Миколаївщини проводять на Західній Україні. Це не означає, що ми націлені однозначно пропонувати чи, більше того, нав'язувати релігію. Аж ніяк. Але познайомитися з релігійними традиціями нашого народу, дати хоч дріб'язок інформації про народну самобутність і національні релігійні свята, про обряди, звичаї, колядки — ми повинні. Адже все це ісконно національні корені, які формують саме національну неповторність кожного народу й є його історією мальовнича, багата на національні звичаї Галичина...» [20, с. 1].

Авторка звертає увагу, що через п'ять років втіленої програми кількість бажаючих прийняти участь в Різдвяних та Великодніх святах надзвичайно збільшилась, про що свідчать численні листи-прохання від імені директорів шкіл та виховних закладів Миколаївщини включити їхніх дітей до заходу [21, арк. 8–13]. Порівнюючи статистичні дані щодо кількості учасників заходу за 1991 і 1995 роки, стає зрозуміло, що показники зросли в 7 разів, бо понад 350 дітей Миколаївщини в 1995 році святкували Різдво Христове в Тернопільській, Львівській і Івано-Франківській областях.

На такі результати навіть не могли сподіватись представники крайового Руху на чолі з Юрієм Діденком, коли рухівці на перших порах були змушені буквально умовляти директорів шкіл та батьків дітей відпустити їх на святкування до Західної України.

Таким чином, без зайвого галасу, крок за кроком за допомогою втіленого проекту Миколаївським Рухом почали відхо-

дити у небуття стереотипи минулого: роз'єднаність південних і східних територій України з її західними регіонами. І дружні поїздки дітей з Миколаївщини на Різдваїні свята до Галичини, юних «західників» влітку до Миколаївської області — це найпереконливіший доказ і чинник того, що Батьківщина у нас одна. Така «дитяча дипломатія» стала невід'ємною традицією в громадсько-політичній роботі Миколаївської крайової організації НРУ і подалі продовжує повноцінно функціонувати в регіоні.

Джерела та література

1. Гарань О. В. Від створення Руху до багатопартійності / Олексій Васильович Гарань. — К.: Видавництво товариства «Знання» України, 1992. — 48 с. — (Сер. 1 «Час»; № 1); Гарань О. Убити дракона. З історії Руху та нових партій України / Олексій Гарань. — К.: Либідь, 1993. — 198 с.
2. Ковтун В. Історія Народного Руху України / В. Ковтун. — К.: Факт, 1999. — 407 с.
3. Гончарук Г. І. Народний Рух України. Історія / Григорій Іванович Гончарук. — Одеса: Астропринт, 1997. — 380 с.; іл.
4. Шитюк М. М. Політична палітра сучасної Миколаївщини / М. М. Шитюк // Шитюк М. М. Повне зібрання наукових праць. Т. 3. — Миколаїв, 2010. — 493 с.
5. Яцунская Е. А. Николаев от перестройки к независимости: историко-политический анализ / Е. А. Яцунская — Николаев: ВАРТ; Шамрай, 2008. — 324 с., 16 с. ил.
6. Полішкарлова О. О. Політичні партії на Миколаївщині: структура, функції, особливості діяльності / О. О. Полішкарлова // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Т. XII. — Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2001. — С. 45–46.
7. У нас так не вмюють // Контакт. — 1991. — № 6. — 18 січ.
8. Там само.
9. Новий час. — 1991. — № 8. — 7 серп.
10. «Чи страшний Рух на Миколаївщині?» // Український південь. — 1993. — № 1. — 12 листоп.
11. Там само.
12. Концепція Соціального проекту «Діти України» // Поточний архів Миколаївської крайової організації Народного Руху України (МКО/НРУ) ф. 1, оп. 1, спр. Соціальний проект «Діти України». — 103 арк.
13. Там само.
14. Потяг у Галичину // Радянське Прибужжя. — 1994. — № 3–6 січ.
15. Рух — робота на перспективу // Український південь. — 1995. — № 6. — 9 лютого.
16. Бо діти колись стануть дорослими // Радянське Прибужжя. — 1994. — № 59. — 26 трав.

17. Рух робота — на перспективу // Український південь. — 1995 р. — № 6–9 лютого.
18. Благодійна акція // Український південь. — 1994. — № 33. — 6 жовт.
19. Різдва в Галичині // Український південь. — 1995. — № 1. — 5 січ.
20. Різдяний потяг до Галичини // Радянське Прибужжя. — 1995. — № 2. — 5 січ.
21. Заява до голови Миколаївської крайової організації НРУ Ю. Діденка від адміністрації української середньої школи Жовтневого району. — 14 жовтня 1995 р.; Заява до голови Миколаївської крайової організації НРУ Ю. Діденка від адміністрації Миколаївської СШ № 2 Миколаївського району Миколаївської області. — 1995 р.; Заява до голови Миколаївської крайової організації НРУ Ю. Діденка від адміністрації Миколаївської середньої школи № 1. — 24 жовтня 1995 р.; Заявление председателю областной организации «Народный Рух» Ю. В. Диденка от администрации СШ № 56 г. Николаева. — 3 декабря 1995 г. // Поточний архів Миколаївської крайової організації Народного Руху України (МКО/НРУ) ф. 1, оп. 1, спр. 1. Соціальний проект «Діти України» — 103 арк.

Анотації

Шипотилова Е. П. Социальный проект «Дети Украины» — важное направление общественно-политической работы Николаевской краевой организации Народного Руха Украины (1990–1995 гг.)

В статье проанализировано и изучено влияния на общественность края программы социального проекта «Дети Украины» и характеристика деятельности николаевских руховцев в данном направлении. Автор пытался объективно осветить поставленную проблему в данной научной статье, поэтому обращается к неопубликованным архивным документам Николаевской краевой организации НРУ, а также к руховским и региональным газетам.

Shypotilova O. P. The social project “Children of Ukraine” — an important area of the social and political work of Mykolaiivsky regional organization of Narodny Rukh of Ukraine (1990–1995).

The article deals with the analysis and study of the effect of the social project “Children of Ukraine” on the public of the region and the description of the Mykolayivsky ruhovtsev in this direction. Author tried to objectively cover the question set in this scientific article, so refers to unpublished archival records of Mykolayivsky regional branch of Rukh and regional newspapers.